

1974 R 1983

A FÖLDALATTI SZINDIKÁTUS

Kalandorjáték 5 részben. A főszerepben MAGNUS a Cahiria néger-örössa. Bemutatóra kerül hétfőn, okt. 7-án az

Műsorszámok 5, 7 és 9 órákor. Jegyfelvétel délutántól fél 11-ől 14-ig, d. u. 4 óráig. Telefon: József 125

OMNIA

mozgóképszínházban VIII., József-körút 31.

UTAZÁS A MARSBA

Fantasztika történet 4 felvonásban — Azonkívül

TATJANA

Színháték 3 felv. — A főszerepben Mla May. — A

ROYAL-APOLLÓBAN

Előadások hétköznap 5, 7, 9 órákor

FŐVÁROSI ORFEUM

Budapest, VI., Nagymező-utca 17. szám. Igazgató: Keleti és Ribner. Telefon 3-17

Előadás kezdete naponta este 1/8 órákor.

Fregolia átváltó művésznő

A két jelölt

Polinusz—Markus operettje és a kísérő műsor

Hamis fogsorokat és filmhulladékot

minden mennyiségben vásárol.

GROSS ANTAL, BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 23. SZÁM

ROYAL-ORFEUM

Esti előadás 7. hor, délutántól 1/4. hor kezdődik.

VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 31. // SÓRKABARÉ kezdete 1/8. hor.

ANDRÁSSY-KÁVÉHAZ

VII., Aréna-ut 78. (Dajka-telep, szék.) Helyszínen hangfelmérés, zenekarival minden délután este hangverseny.

Ladányi és Dénes kávéosk

ESZTENDŐ

Ára K 3.50

Kossuth Lajos levelét egy fiatal lányhoz. Az Esztendő szeptemberi ország-rasszó színháza. — Mindenütt kapható.

TÉLIKERT Winterry

NAGYMEZŐ-U. 22-24. TELEFON: 167-25

új, magikus csodával. Operette, varieté és magánénekek stb. — Kezdeti este 7 órákor. Vasárnap d. u. fél négy órákor fél óra előadás

„UJSÁGÜZEM” könyvkiadó és nyomda r. t.

2. szám

Budapest 1918

Október 8

AZ EMBER

GÖNDÖR FERENC POLITIKAI HETILAPJA

Flieg

Béke!

Károlyi vádolja Tisza Istvánt
Az én utcám

Gonda ur három üzlete
Hajsza Az Ember ellen

Molnár Ferenc és a Pesti
Hírlap

Véres tollal irtak

Nagy Endre riportja
a faluról

A Magyar Bank
új sópanamája

Rákosi Jenő tovább harcol

Hol jár Bánfi Miklós gróf?

Miből élnek
a pesti színészek

Dallás idők stb.

Egy szám ára 80 fillér

DÉLI HIRLAP

Lázár Miklós napilapja, Egyes szám ára 12 fill.

Előfizetési ára:

Egész évre 90. — korona
Félévre 15 — korona
Negyedévre 7.50 korona

MOZGÓKÉP- OTTHON
TERÉZ-KÖRUT 26 TELEFON 144-98

JACK,
A leggrandiózusabb
nőször!
A CSODAMAJOM

As előadások 6, 7 és 9 órákor kezdődnek

FELTALÁLÓK UTMUJÁRÓJA

Díjtalanul küldi Áron és Molnár szabad, tulajdonos, VIII., Budapest, Szécsen-körút 9.

Császf. és kir.
udv. szállító

Sternberg

hangszergyár
zongoratermei
Budapest, Rákóczi-út 60

Császf. és kir.
udv. szállító

A legújabb
mozgóképek
színháza

A CORSO

A híres matricá
a STAR-film-
gyár új filmsze-
nzenéjét a
Vihar utján
dráma 3 felv., Továbbá be-
mutterása került át. Szefer-
Egy orvos találja, 4 felvonés-
ban, Bössermann Antal a főszerepben.

As előadások 6, 7 és 9 órákor kezdődnek.

A Magyar Repülőgyári Rt. a minap tartotta közgyűlését, amely az igazgatótanács által előterjesztelt 1917. évi zárszámadást, valamint a nyervevényfolyósításra vonatkozó indítványt jóváhagyóan tudomásul vette. Az 1917. évről szóló osztálistól 1917. évi 24. koronában, Budapesen a Magyar Országos Bank Rt. és Bécsben az Allgemeine Depositenbank pénztárárnál október 1-től kezdve kerülnek kifizetésre. A közgyűlés Neumann Gábor, a Magyar Országos Bank Rt. vezérigazgatóját, az igazgatótanácsba új tagul beválasztotta.

Diana crème
Diana puder

3 és 6 koronás
dobozokban

7 mindenütt kapható!

URANIA SZÍNHÁZ
R. KÖZEL-UT 21

Előadások kezdete d. u.
6, 7, 8 és 9 órákor

A Negyvenéves Férfi
Susanne Grandissal
a főszerepben
TOSCA

AZ EMBER

Béke

Kitárjuk a karjainkat és lelkenzedezve, boldogan, reszketve, ujjongva és sirva várjuk, hogy jöjjön már, jöjjön, jöjjön... De vajjon valóban jön-e már, muzsikaszóval, angyalszárnyon, virágdiszben, belibben-e hozzánk a várva-várt, az áhitott, az idekönyörgött drága vendég: a béke? Istenem, a béke, a béke milyen bübajos szó, hogy danol, hogy zenél, hogy lehet simogatni, becézni ezt a szót, ezt az áldott, gyönyörű, szent szót, hogy béke. Lehet-e elhinni, hogy igazán béke lesz már egyszer?

A véres világ mártír-arca feldereül, a levegő ezernyi katasztrófan túl a béke izévelszagával és áldott melegével van tele, akármilyen vigasztalannak látszik is az életünk és akármilyen komoly is a helyzet, amelyben vagyunk, érezzük, halljuk, hisszük, hogy jön, közeledik, talán már itt is van, — a béke.

A szent, az áldott, a jóságos béke, amikor nem rohannak többé egymásnak eleven emberek, nem döfnek egymás meleg testébe hideg vasat, amikor nem lesz többé roham, nem harapják át érző és gondolkodó emberek egymás torját, amikor nem lesz gránát és nem robban a bomba és nem lesz aknavető és nem lesz haláltörő repülőgép és nem lesz tengeraltjáró és nem lesz embert-mezőt lekaszó páncélkocsi és nem lesz pokol idefent a földön. Béke lesz.

Hogy milyen béke? Ki bánja azt, ki kérdi azt, hiszen vane olyan rossz béke a világon, amely nem volna ezerszerre jobb a háborúnál?

Nehéz gondolkodni, csak örülni, ujjongani tudunk, imára kulcsoljuk hitetlen kezünket, omolnak a forró könnyeink, sirunk, tapsolunk, leborulunk és túlradó szívvel várjuk, köszöntjük, fogadjuk, hívjuk, kérjük, esdekeljük a békét, a békét...
G. F.

Fegyverszünetel

Kért a monarchia és szövetségesei az ellenségtől, hogy végre leülhessenek a zöld asztalhoz békekétfárgyalásra. Wilsonhoz intéztük a kérést, amely annak a 14 pontnak alapján akar tárgyalni a békéről, amelyet Wilson állapított meg. Annyi baklövés, annyi kudarc és bünös ballépés után ez az első lépése a mi szerencsétlen diplomaciánkknak, amelyhez tapsolni lehet, amelynek örülni kell, amelyetől várhatunk tán valamit. Esztelig.

Nem gyötördünk most azzal a kérdéssel, hogy miért csak most, miért ilyen későn szánja rá magát a diplomácia arra az utra, amelyen utóvégre korábban is elindulhatott volna. Mennyi emberéletet, mennyi szerencsétlenséget, mennyi vért, mennyi könnyet, mennyi katasztrófát takaríthatunk volna meg!

A számonkérés órája azonban még nem következett el, ez a komoly történelmi pillanat nem alkalmas a zord rekriminációkra.

Ebben a percben áhitatos figyel-
münk messzi tengerentútra száll,
ahol Wilson elnök átveszi a mi
békeszöveget és bizonyára
meg fognak kezdődni a béketer-
gyalások. Hiszen a Wilson pont-
jai alapján óhajunk békülni, his-
zen nem mondhatja az Egye-
sült-Államok elnöke azt, hogy a
saját békepontjait elutasítja. Re-
ménykedve, visszafojtott léleg-
zettel várjuk Wilson szavát,
a mely nem lehet olyan kegyetlen,
hogy ne adná meg a népek mil-
lióinak epedve vágyott és esde-
kelt békéjét. És legyen ez a vás-
lasz akármí, mondjon Wilson
bármint, ebből a lépésből mégis
csak béke lesz.

Könnybelábadó szemekkel,
az elesett emberek millióira gon-
dolva kérdezzük magukban egy-
re: miért ily későn, levelek hul-
lása, daru távozása idején...

TISZA CIKKE. Ki emlékszik még rá?
Alig néhány hete volt, hogy harctéri d-
tummal megjelent *Tisza* zredes vérs-
zomjas cikke „Az Újság” című lapban.
Hogy a hatás teljes legyen, azért kellett
a fronton keltezni és vérbe mártott tol-
lal írni ezt a cikket. Mit is mondott ez
a cikk? Azt mondotta, hogy ki kell tar-
tani az utolsó csepp vérünkig, verekedni
kell a legutolsó magyar katonáig, nem
szabad engedni, vinni és vinni kell to-
vább a harcot és azokat pedig, akik bés-
kéről mernek beszélni, azokat a gaz és
aljas hazafülszökeket el kell némitani. Igen,
alig néhány napja még jóformán csak,
hogy így irt a vitéze zredes, hogy sturm-
mot vezényelt befelé az országba, hogy
véres, öldöklő rohamot parancsolt rá a
magyar népre és fel akarta concollantni
Károlyi Mihályt és a többi békébarátot.
Csak a napokban volt még, hogy *Tisza*-
nak ez az ugató cikke megjelent „Az
Újság”-ban. Azóta, hej azóta, milyen
sok minden történt! Vajjon még ma is
megírnia *Tisza* azt a cikket és vajjon
még ma is le merneke azt újságban
nyomtatni? Ma is?...

A halálhoz

Irt: Somlyó Zoltán.

Kit tisztelhetek gyermekkorom óta,
kiről filemben cseng oly sok bús nóta
s ki tölem eddig oly messze valál —
most szigorúan rossz szemedbe nézek,
a szavaim már nem gyávák, — merészkel
Meg kell, hogy hallgass egy percre, halál!
Azt tanítják, hogy te volnál a vezgetl
Az ilyen rendelkezéseit te végzed!
Szörnyű személyed a legnagyobb ur!...
Hogy nincs megnekvés, hogyha csontos
[ujjat
szívünkre száll is csúf ajkad lángot juttat:
Fonál szakad és megreped a hűrl!...

De — láttalak orozva, leskelődve
a nási ágyban s kint a temetőbe,
mindenhol láttam undok művedet.
Világszólhámos, részeg utonállól
Te, minden szivre leső gyilkol, háfól
Már ismerünk s leszámolunk veled!
Hazugság, hogy a te urad az isten!
Akaratához semmi közöd sincsen —
embervért iszol, emberhúst eszel!
Majd talpraáll és erőse lesz az ember,
majd küzdeni fog veled türelemmel —
majd nem leszél úr, majd szolgál leszel!
Eljő a kor s parancsolód, az orvos,
szemedbe köp s a nyirkos és a kormos
kriptafalak éjjelbe visszauz.

S bőlesebbek lesznek népek és királyok,
búzárt terem majd s nem vért minden
[árón
s nem lelkesít majd kard és ágyútűz!...
Nem reszketünk s nem irtózunk majd
[tőléd
s nem menekülünk jagatva előled;
szívünket marni többé nem fogod.
Nem léssz apák és hitveseknek átka,
nem jársz majd koncot lesni a világra,
mely mámorából kijózanodott!...

Károlyi Mihály vádjai Tisza István ellen

Az ország kezdí már sokallani,
hogy *Tisza* István még mindig ott
látatlanokodik a béke utjában. En-
nek a férfinak a legkevesebb joga
van a történet után a közéleti sze-
replésre. Megkérdeztük *Károlyi* Mi-
hályt, hogy mi a véleménye *Tisza*-
ról és arról a hallatlan vakmerő-
ségről, amelylyel a geszti pandur
még most is szerepelni merészel a
fórumon. Gróf *Károlyi* Mihály a
következő lejusító és találó nyilat-
kozatot tette *Tisza* Istvánról:

— Csodálatos dolog, hogy
Tisza István mögött még mindig
egy nagy párt áll, amely töle
várja, hogy az országot a mai
helyzetből kivezesse. Pedig az
egyetlen ember, aki erre teljesen
alkalmatlan, éppen *Tisza*. Ennek
a férfinak a négy és félszzen-
dős háboru alatt minden jóslata
rosszul ütött ki. Kezdjük előlről,
lássuk csak milyen volt az ő há-
borus szerepe. Igaz-e vagy nem,
de bizonyos, hogy a közvéle-
mény a Szerbiához intézett uti-
mátum szerencsétlen szövegeze-
sét neki tulajdonítja. Az minden-
esetre igaz, hogy *Tisza* abban a
tévhitben élt az ultimátum elkü-
lése idején, hogy csak egy loká-
lis háboruról lesz szó, holott min-
den logika szerint hinni kellett,
hogy a szerb demars világhábo-
ruhoz vezet. Egy idő óta szíve-
sen emlegeti *Tisza*, hogy mi vé-
delmi háborut folytatunk és hó-

ditó szándékaink nem voltak.
Ne felejtjük azonban el *Tisza*
korábban tett kardcsörtető ki-
szólásait, amelyekkel a legdühö-
sebb és legvérmesebb aldeut-
schokat is tullicitálta.

— Ki ne emlékeznék még
Tisza sikerült kiszólására ama
bizonyos „patrullról”, amelylyel
Szerbiát egy korcsmai verekedés
keretében meg akarta fenytieni.
Népszerű kijelentése volt annak
idején az, amelyek ama bizonyos
„akácjáról” szólott, amelyet nem
adunk oda a románoknak.
Mondta és pár nap mulva a ro-
mánok előzőnlötték Erdélyt. Jel-
lemző kiszólása volt *Tisza*nak a
„lucki epizód”, amely olyan
csekélyke kis epizód volt, hogy
300.000 magyar ember életébe
került. És emlékezzünk csak
vissza, hogy milyen nagyszerű
élelástát tanusított, amikor a
szigorított tengeralttjáró hábo-
rut kürtölték világgá a németek.
Tisza akkor mámorosan hír-
detta, hogy a tengeralttjáró
háboru Angliát rövid néhány
hónap alatt térdre kényszeríti.
Hát ez nem igen vált be. Ami-
kor aztán az amerikai hadüzenet
bekövetkezett, *Tisza* azzal szó-
rakoztatta az országot, hogy gu-
nyos fölnynyel lelicsinyelte a
százmilliós államot, képtelenség-
nek állítván oda azt, hogy Ame-

rika számbavehető seregeket küldhessen át az európai harc-
térre. Az egész fegyverkezés
csak a japánok ellen történik, —
ez volt az optimista jelszó. Kül-
önben is, majd a tengeralattjáró-
rók megmutatják! Tisza az ő
legendás csalhatatlanságával
blöffnek tartotta és hirdette az
amerikai beavatkozást, viszont
a német tengeralattjáróktól cso-
dákat remélt.

Ezután így folytatta gróf
Károlyi Mihály:

— Amikor 1917. év végén
én visszajöttem Svájcából, a kül-
ügyi albizottságban *figyelmeztet-
tem az illetékes köröket, hogy
amerikai blöffről szó sincs, vé-
resen komoly dolog az, ami itt
készül. Tisza ismét az ő meg-
szokott és megunt gunyos főlé-
nyével mosolygta le az én
információimat. Figyelmeztetés-
semmel nem sokat törődtek, el-
lenben annál többet firtatták
azt, hogy Svájcban hogyan is
áruktam én el a hazát. Pacifista
működéseimért gróf Tisza István
engem a hazaárulás vádjával
nem egyszer illett. Lapjai évek
óta gyalázkodnak ellenem és
olyan hangon írnak rólam, mint
a legutolsó hazaárulóról. Kon-
stans hajsza és az ellenem itt-
ott kormányhatóságilag is tá-
mogatott német hajsza Tisza
István egészen hangosan nyilvá-
nított szimpátiájával és helyes-*

lésével találkozott. *Hogy egy
ilyen ember még most is azt ar-
rogálja magának, hogy ezekben
a komoly órákban még ő adjon
tanácsokat az országnak, még ő
szól bele a béke ügyébe, ez már
igazán olyan dolog, amit jelle-
mezni sem lehet és ami tulmegy
minden határon.*

MIÉRT TÖRÖLTÉK LE MAGUKAT?
Hogy honnan törölték le magukat? És
kik törölték le magukat? Hát egy ivről
törölték le a nevüket, bizonyos ország-
gyűlés képviselők törölték le, olyanok,
akik előbb odairták a nevüket az ivre.
Az iv természetesen papiros volt, amelyen
azt kívánták a képviselő urak, hogy
hivják össze végre gyűlésre a tisztelt
Házat. Valljuk be, a kivánság egészen
jogosult, mert olyan időkét élünk, amik-
kor valóban csak a magyar parlament —
a mai rothadt fölépítésével — engedheti
meg magának azt a luxust, hogy ne
ülésezzék. Összeállt tehát néhány képví-
selő, köztük természetesen Károlyi Mi-
hály és Fényes László és ivet köröztet-
tek aláírás végett a honatyák között,
hogy a Házat szabályszerűen összehi-
vassák. Szép csendesen gyűlt az aláírás.
Azután meglepő dolog történt. Nyolc
képviselő, akik korábban aláírták az
ivet, későbbben jelentkeztek és letörölték
magukat az ivről. Szóval, tegnap még
sürgősenek tartották a Ház összehívását,
ma már nem. Hogy mi történt tegnaptól
még, azt nem tudjuk. Azt azonban tud-
juk, hogy azok között a képviselők kö-
zött, akik letörölték magukat az ivről,
Vázsonyi Vilmos, volt igazságügyi mi-
niszter is szerepel. Fölvetjük a rejtelmes
kérdést. *Miért írták alá Vázsonyi és
lársai a Ház összehívását sürgető ivet
és ha már aláírták, hát akkor miért tö-
rölték le magukat? Miért? ...*

Tisza, Wekerle, Wekerle, Tisza

Ezt halljuk, ezt olvassuk, ezt
írják, ezt haragadják, ezt bömbö-
lik valami olyan utálatos szfvös-
sággal, hogy nem lehet már elvi-
selni. Az egész világ recseg, ro-
pog; a jó öreg európai egyensúly
inog, a térkép egyik-napról a
másikra megváltozik. Soha még
ilyen komor, nagy események
nem robbantak át a világon és
mi nem hallunk mást, mint Ti-
sza Wekerle, Wekerle Tisza.
Hogy Tisza hová utazik, hogy
Wekerlének mik a tervei, hogy
fuzió, koncentráció és az isten-
nyila tudja, hogy micsoda. Hát
valóban Tisza és Wekerle az a
két korszakos nagy férfú, aki-
nek az utazásai, tervei, tanács-
kozásai, fuzionálásai, koncentrá-
lásai izgatják itt a kedélyeket?
Valóban, ebben a szerencsétlen,
nyomorult, véres és legenyégt
országban nincsen más, mint
Tisza Wekerle, Wekerle Tisza
és még néhány mágna és ka-
landora a züllött magyar politi-
kának? Valóban, Tisza és We-
kerle a legalkalmasabb arra,
hogy a vézró és jajgató orszá-
got kivessék abból a szörnyű
és rémséges helyzetből, ahova
előbb olyan okosan, olyan ügye-
sen, olyan leleményesen bevez-
ették? Hát még mindig olyan
időket élünk, hogy Tiszának
szabad kinyitnia a száját és a
Wekerle tervei érdekelnek itt
még valakit? Láng, vér és füst,
meg üszök az egész világ és
akkor, amikor föl akar tápasz-
kodni ez a szegény megcsapolt
magyar nép siralmas helyzetéből,
akkor megint csak Tisza és

Wekerle nevétől visszhangozzék
itt minden berek?

Micsoda szégyen, micsoda
gyötrelem, hogy Tisza István-
nak még mindig szava lehet Ma-
gyarországon a dolgok intézésé-
ben. Hogy még mindig számolni
kell azzal, hogy Tisza mit akar,
vagy hogy mit nem akar, hogy
mit tervez. Tisza István, akinek
suta, durva, kegyetlen és bárdol-
latlan stílusára ismertek rá már
majdnem öt évvel ezelőtt ama
vézetés Szerbiához küldött ul-
timátumban és Tisza, aki boldog
mosolylyal, szikár és hideg ke-
zeit dörszólve, közölte annak
idején a munkapárti képviselők-
kel, hogy „hála Istennek” Szer-
bia visszautasította az ultimá-
tumot és Tisza, aki csak néhány
héttel ezelőtt még harctéri dá-
tummal üvöltö és uszító cikket
írt az egyik pesti lapban, amely-
ben hazaárulónak ordít minden-
kit, aki békét akar és a legvégső-
sókig való harcba és küzdelemre,
az utolsó csepp vérig való hábo-
ruskodásra szólítja föl a nemzetet,
és a Tisza most itt lábatlan-
kodik megint, újra ő az, aki dik-
tál, aki bele mer szólani az or-
szág véresen komoly dolgába. A
bolgár fegyverletétellel, a német
vereségek után, amikor már
nyilvánvaló, hogy nem lehet el-
tiporni az egész ellenséges világ-
got, amikor végtelenszen komoly
helyzetben van az ország, akkor
megint itt lábatlankodik ez a
geszti pandur, aki négy és fél
esztendővel ezelőtt patrullal
akarta megrendszabályoztatni a
kötekedő Szerbiát. Ugyanez a
Tisza négy és fél év szörnyű ál-
dozata, gyászja, könnye, hullahé-
ge, vér folyama után megint itt
mászkal a béke útjában. Megint

intézkedik, utazik és tervez és Wekerlével, a cinizmusnak ezzel a galambösz aggastyánával viszik, vezetik tovább az országot mérhetetlen szakadékok felé. És nincs senki, aki elébük állna, akinek ereje és bátorsága volna megállítani ezt a végzetes, kába zuhanást. Világtörténelmi napokat élünk, minden órának, minden percnak komor nagy eseményei vannak és Magyarországon nem hallani és nem látni mást, mint Tisza Wekerle. Wekerle Tisza . . . Sirni kell és gyszolni kell. Egyebet — fájdalom — ügyse tudunk . . . (G.)

MIT CSINAL ZICHY ALADÁR?
Sorsdöntő idöket élünk, amikor mindenkinek fokozott éberséggel kell őrt állania a helyen. A bécsi post tudvalevően egyik legfontosabb őrhely és a magyar államat ott e pillanatban Zichy gróf, a király személye körüli miniszter, a néppárt elnöke képviseli. Soha nem lehetett olyan nagy jelentősége a király személye körül való miniszterkedésnek, mint ezekben az órákban. Hát kérdezzük, hogy vane Magyarországon valaki, aki azon a fontos érthelyen megnyugvással és bizalommal látja Zichy Aladár gróft? Zichy Aladárt, aki élnek létére a legszerényebb képességü tagja a néppártnak, aki maga a racsosó jelentéktelenség, akitől soha még egy komoly mozdulatot nem láttunk, akitől még egy értelmes szónoklatot — amiben pedig meseterek a magyar urak — még egy közepes parlamenti felszólalást sem hallottunk. És aki különben is *tulságosan el van foglaltva magánügyeivel*, akit hivatalos helyen, Bécsben, ahol dolga volna, nem látnak soha. Akármilyen bizarrul hangzik is, felvetjük a kérdést: hol van most a király személye körüli miniszter? Hol van és mit csinál Zichy Aladár gróf?

AZ ÉN UTCÁM

Gonda ur
hármás üzlete

Szégelyjük magunkat, hogy le kell írni ezt a szürke és jelentéktelen nevet és dühöngünk magunkban, hogy mint valami nevezetes férfü nevét, mindjárt ide biggyesztjük címül azt, hogy Gonda, igenis azt, hogy Gonda. Ki ez a Gonda? Mi ez a Gonda? Miért kell a nevet tudni és újságba írni ennek a Gondának? Azért, mert ez a Gonda a mai borzalmasan szerencsétlen idökhöz is egyik legnagyobb istencsapása itt, ebben a szegény országban és ezen a szomorú Budapesten. Ezt a Gondát Henriknek is hívják, ügyvéd, könyvnyomatos laplajdonos, miniszteri tanácsos és a magyar sajtó teljhatalmü főnöke. Ötödél éve tart a világháború, Bulgária letette a fegyvert, békéért eseng az egész szenvedés és vérezó világ és Budapesten a miniszterelnök sajtótirodájában Gonda Henrik dr. korlátoltága és tudatlansága örökdió a magyar sajtó felett. Gonda Henrik doktor tartja ezekben a sorsdöntő órákban avatlatlan kezét a nemzet lelkiismeretén, a sajtón. Tehetséges és művelt magyar újságírók munkája, sorsa és — akárhányszor — léte fölött ez a szürke és unalmas fiskális döntés rendelkezik. Sejtelmé sincs róla, hogy mi történik most a nyilvánban, nem tudja, szegény, mi a sajtó és mi az újságírás, és mégis ő a legfelsőbb sajtóhatalmasság ma ebben az országban.

Ez a Gonda nem tud mást, csak gyűlölni, bosszút állni, az ő kicsinyes privát ügyeit a magyar állam nevében, a magyar kormány hatalmi eszközeivel elintézni. Gonda ur kicsinyes bosszúhadjáratairól legendák keringenek, hátmögötti, hi-

tozkatos előterjesztéseinek, átiratainak se szeri, se száma. Akire ez a közepes, pörvesztő ügyvéd haragszik, annak az érdekében olyan hírtelen átir a honvédelmi miniszterumba, hogy arról koldul az illető. Igenis, Gonda dr. ur *magánügyeit* hivatalos akták képeben intézi el, mint közhivatalnok, mint sajtófőnök, az ország pénzén. Szégyén és gyalázat, hogy a magyar sajtóban nem volt idáig még az az erő, hogy Gonda urat kiröpítsék arról a helyről, amelyet bitorol, amelyhez nem méltó. És ilyen idökhöz járni egy ilyen férfüt azon a helyen! Nincs más gondja és nincs más gondolata ennek a Gondának, mint fogtogni azokat a lapokat és azokat az újságírókat, akik kötelezve azokat magukat egy kis *öszinteségre* az ország közönségével szemben, ezekben a végzetes idökhöz. Hatalmi tébolyolt részegülten, mint az ország miniszterelnöke szaladgál végig Gonda ur a városban és gondosan ügyel arra, hogy a lapokban *egy igaz sor meg ne jelenjék*. Jelentző Gonda ur nagyzási mániájára, hogy a német újságírók tiszteletére rendezett újságírói banketten ő előbb akart szónokolni, mint Márkus Miksa elnök és mint a jelenlevő Sztérényi miniszter, mondván, hogy ő itt a miniszterelnököt képviseli. Alig bírták lefogni. Végezni kell már egyszer vele, el kell távolítani végre ezt a szürke és dohos közveszedelmet arról a fontos helyről. Az újságírók egyesülete most végre *ki fogja zárni* Gondát a kebeléből. Vajjon megértie a kormány, hogy mit jelent az, ha a sajtófőnököt a sajtótestületből kizárájk? Megértie, hogy az ilyen férfü talán mégsem alkalmas arra, hogy sajtóügyekben döntő faktor legyen Magyarországon? Tünjün el a közhivatalnoki helyről és vonuljon vissza fiskálisnak és könyvnyomatos lapkiadónak, hiszen ezeknek a jövedelmét szomorú emlékü közhiv-

vatalnoki pályája alatt is példátlan cinizmussal és zavartalanul zsebre vágta.

Mert — és itt kezdődik e közlemény riportrésze — Gonda Henrik doktor, miniszteri tanácsos és sajtófőnök ma is *vidáman fentartja ügyvédi irodáját*. Az Alkotmány-utca 16-ák számú házban ott virít Gonda ur üzleti cég táblája:

Dr. GONDA HENRIK ügyvéd

Ugyancsak ebben a házban ott virít Gonda Henriknek másik üzleti kirakata is:

MAGYAR TUDÓSÍTÓ
szerkesztősége és kiadóhivatala

Szóval, Gonda Henriknek e pillanatban *három üzlete van*, Az állam pénzén fizetett miniszteri tanácsos és sajtófőnök, közben praktizáló ügyvéd és könyvnyomatos lapkiadó. Nem tartjuk erkölcsösnek és megengedhetőnek ezt a hármás üzletvezetést. Először is a köztisztviselési állás az, amelyik nézetünk szerint nem fér össze sem az ügyvédséggel, sem a lapkiadással. Aki a miniszterelnök bizalmának letéteményeseként, mint a magyar sajtó főnöke szaladgál körül a városban, annak az *ügyvédi irodája mindenesetre előnyben van azokkal szemben, akik nincsenek ilyen szoros összekötötésben a magyar kormányval*. Tovább menve, az az érzésünk, hogy Gonda dr. sajtóminiszterelnöki pozíciójában feltétlenül *előnyöket élvez a főtbi könyvnyomatos lapkiadó kollégáival szemben*. De az ügyvédség sem tiri el ezeket a mellékgoglalkozásokat. Az ügyvédi rendtartás 1875. évi 34. törvénycékkének 10. paragrafusában kimondja, hogy az ügyvéd nem folytathat oly foglalkozást, amely az *ügyvédi hivatással össze nem fér*. Már pedig a közhivatalnoki foglalkozás valóban nem fér össze az ügyvédi hivatással, amint

azt az ügyvédi kamara fegyelmi vás lasztmánya és a Kuria ügyvédi tanácsa ismételtlen kimondotta. Gondja ur ellen tehát tulajdonképpen el kellene járnia az ügyvédi kamarának. A köztisztviselők szolgálati szabályzata viszont aligha engedti meg az ügyvédi foglalkozást. Az természetesen egészen közömbös, hogy Gonda úr milyen szerződést kötött a kormányval, micsoda körmönfont ravaszággal fogalmazták meg azt az írást, amely nyilván elűri Gonda úr türehtetlen összefehetlenségi helyzetét. Ez Gonda úr és a hozzá teljesen méltó kormányra tartozik, ez senkit nem is érdek, de minden tisztult erkölcsi fahogás fölháborodva követeli a három üzletben kereskedő méltóságok kalmárnak a fórumról való haladéktalan és zajtalan eltakarodását.

G. F.

KONSTEN ES SZÖVETSÉGESEL

Ne felejtjük el, tartsuk csak szépen számon, hogy volt egy idő Magyarországon, amikor a „mélyítők“ paracsoltak itt mindenkinek és jaj volt azoknak, akik nekik nem engedelmesskedtek. „Mélyíteni“, rikácsolta Tisza, mélyíteni, mélyíteni, hörögte Szerényi, mélyíteni, fuvaláza derűten Wekerle és mélyíteni akart Andrassy is, Apponyi is, Vázsonyi is, mindenki mélyíteni akart. Csak a szocialisták nem és csak Károlyi Mihály nem. Károlyira aztán rá is szabadították Konsten német őrnagyot, aki itt kémkedett, spiclikedett Károlyi körül és mindenáron el akarta tétetni láb alól, igen, le akarta tartóztatni Károlyi Mihályt. A híres mélyítők mintha elesénesedtek volna, nemcsak a főkolompók halkultak el szépen, de a kisebb figurákat, Beck Gyulát, Farkas Palit, Sász Palit sem hallani mostanában. Mi történt? Hová lett Konsten? Hová lettek a szövetségesei? Hová tüntek a mélyítők? Hová lett, hová lett a tavalyi hő?...

Hajsza
Az Ember ellen

A közönség valami egészen szokatlan érdeklődéssel várta és tüntető melegséggel fogadta Az Embert első számát. Az előlegezett bizalom érthetően jól esik nekünk és igyekezni fogunk minden várakozást kielégíteni. A közönség megható érdeklődésével párhuzamosan kollégialis szeretettel fogadta Az Embert a magyar sajtó. A lapok csaknem kivétel nélkül meleg elismerő sorokban köszöntik Az Embert és mit tagadjuk, örülünk ennek a barátságos és megtisztelő fogadtatásnak. Annál inkább jól esően nyugtázzuk itt a magyar sajtó kollégialis támogatását, mert hiszen nemcsak barátai, de ellenséges oldalról is érkezett felénk kar társi üdvözlő szó.

Azok tehát, akik erre illetékesek — közönség és sajtó — jelentős és örvendetes eseménynek ítélték Az Ember megjelenését. Másként gondolkoznak azonban a dologról az illetéktelenek, az avatatlanok, akiket a világháború fergetege sodort a nyakunkra. Egyelőre nem részletezzük bővebben a dolgot, egyszerűen csak hírel adjuk a közönségnek: Az Ember ellen alattomos és csunya hajsztát kezdtek bizonyos, homályban rejtőző, jelenleg közhatalmat bitorló oldalról. Még mielött lapunk első száma megjelent volna, külön szigorú utasítás ment a cenzurához, hogy kell majd minket fojtogatni. Ez nem elég, de megtörtént az a példa nélkül való bal-

káni aromájú eset, hogy lapunk megjelenése előtt bizonyos titkos és titokzatos átirat ment bizonyos miniszteriumba. Ez az átirat nem akar egyebet, nem kíván kevesebbet, mint hogy Az Embert pacifista és természetesen a hadviselés érdekeit sértő tartalma miatt tiltsák be. Jól tessék megérteni, ez a fölterjesztés még lapunk megjelenése előtt elment bizonyos miniszteriumba. Akkor tehát, amikor a nyárus fölterjesztő még nem is sejtette, hogy valóban pacifisták leszünk-e, hogy valóban megsértjük-e, inzultáljuk-e a hadviselés érdekeit. Amikor még azt is hitette, hogy esetleg jobban fogunk háborúra uszítani, mint Rákosi Jenő vagy Tisza, vagy akár Hindenburg.

Mind ezt csak röviden hírel adjuk itt és ajánljuk magunkat a velünk érző közönség oltalmába. Egyelőre csak jelezni akarjuk, hogy mi a cikkeinket oda küldjük a dühöngő cenzurához, amelynek hiszen módjában van belénk fojtani a szót. Felesleges tehát mindjárt, egyszerre a földszinéről leradírozni bennünket. Felesleges és talán nem is lesz éppen olyan nagyon könnyű dolog. Mi tiszta szándékokkal, nemes célokkal, emelt fővel és elszántan állunk itt. És állunk elébe mindennek — és mindenkinek.

DALIÁS IDŐK

BULGARIÁT elintézte a Székesehérvári Hírlap, amely pártai rövidségel így számolt be a sorsdöntő bolgár eseményekről olvasóinknak:

— Bulgária! Kellemetlen hírt kell regisztrálnunk. Bulgária, a legutóbbi macedóniai vereségük után, gyegyzésüket és békét kér az antánttól. Valószínű, hogy ennek folytán a központi hatalmak szövetségéből is kilép. Mindazáltal nem szabad egy pillanatra se csüggedni. Nyugodt türelemmel nézzünk a további fejlemények elé...

Hogy Székesehérváron milyen türelmük van az embereknél...

ÖTVEN PERCENT A SPANYOL NATHA JAVARA. Előbb-utóbb mégis le fogják győzni a spanyol betegséget. A moziknak és a mulatóknak tiltították a böles hatóságok, hogy összes jegyeiket eladják. Csak a fél nézőteret foglalhatja el a közönség. Viszont a színházakra — ahol szorosan egymás mellett ülnek a nézők — nincs semmiféle tilalom. Az emberek megvigasztalva és abban a tudatban halhatnak meg, hogy a spanyol nyavalyját a színházban kapták meg. Mert hiszen — ugye bár? — vagy ragályos a spanyol nátha, vagy nem. Ha ragad, akkor ragad az a színházban is, nemcsak a moziiban. Hol itt az igazság?

A BÖRZE őrgyng. Hausse és baisse ugy kergetik egymást, mint a láz és a hiedeglés. A nagybankok kerestek a hausse-on és keresnek a baisse-on. Emberek érzik ennek tönkre. Existenciáik semmisülnek meg. A bankok keresnek ezen is. Keresnek a háborún, keresnek a békén és — ki hinné — a Magyar Bank Bulgária katasztrófáján is keresett. És milliókat kerestek a többi bankok is.

Véres tollal irtak.

Szörnyűség volt, amit a magyar sajtó a háboru alatt csinált. Volt itt néhány újság, amely altdéutschabb volt, mint *Kewentlow* vagy *Tirpitz*. Dühösebben uszított, mint *Westarp*. Erősebben csörtette a kardját, mint *Ludendorff*, akinek a véleményét még főlöftöbbséggel érdekes lenne meg tudni a helyzetről. Keményebb békét akartak, mint *Hindenburg*, aki *Amerika* hadüzenetét barnumi vállalkozásnak minősítette, bluffnak nevezte el Wilson professzor hadseregét, biztosított bennünket arról, hogy na majd a tenger-alattjárók. Ha elolvasta az ember ezeket az újságokat, azt kellett hinnie, hogy csupa vérszomjas, hódításra vágyó dalia lakik ebben az országban és a magyar népek nincs jobb vágya, mint legyőzni az egész világot. Ezt a győzelmet különben erre az esztendőre *be is ígérték*. Volt néhány újság, amely meggyezést, emberséget, békét akart, de ezeknek a papirosába *Vázsonyi* ur „gépfegyverrel lövettet bele” és *Gonda* ur a censor ollójával ki nyírta belőlük a magyar lelkiismeret szavát.

Reggelenkint a „*Budapesti Hirlap*”-ból értesültünk arról, hogy legeszb dolgot harcolni a német hegemóniáért, magyar hazafi nem alhat nyugodtan, míg az angol imperium szét nem zútták, megtudhattuk, hogy a demokratikus országok pusztulásra vannak itélve, hogy a német néplelékkel össze se fér, hogy parlamentáris kormányba legyen és ne pedig néhány generalis kormányozza; megtanulhattuk, hogy *Wilson* vagy kaján vagy hülye és *Károlyi* és mindazok, akik békét akarnak kifelé és nem csizmasarokkal, lovagló korbaécsal akarják kormányozni a nemzetiségeket és a magyar főmegeket. befelé az entente bérencéi és végül kátói ceterum cencsója volt, hogy *Tisza* a legnagyobb ember és

az ő politikája hozza a magyar üdvösséget.

A „*Pester Lloyd*”-ban minden reggel olvashattuk, hogy az entente Lügenkerchtart fenn, hogy *Wilson* Heucheleie elviselhetetlen, hogy még csak egy picit kell *Schulter* am *Schulter durchhalten*ni és „*Wir werden Sie auf die Knie zwingen*” és a *Lloyd*-olvasó beteg lett, ha nem győztek meg arról, hogy *London*-ban „*Hungertod*”. *Párisban* „*Verzweiflung*”, *Rómában* „*verzweifelte Hungertod*” van és *Newyorkba* már nem mennek hajók, mert *Newyork* átalakítás miatt zárva és a hajókat a *Meeresgundra* sülyesztették a tenger-alattjárók. Nem volt étváguk, ha nem irhattak *Völkerrechtsbruchok*, az asztal körül kergették őket, ha nem verticfolták az *ausbau*lt *Bundnis*t, ha nem „*zusammenbruchol*” az entente, ha nem szervirozhatott a *Wilson* *Hexenküchejéről* valamilyen „*imbrogliót*” és minden nap nem győzött meg bennünket arról, hogy *Irország* lángokban, *Egyiptom* forrong, *India* hadat üzent *Angliának*, az entente pacifistái szentek voltak, a magyar pacifisták örült gazemberek, *Clemenceau* véreb és tigris, *Tisza* pedig *Magyarország* megmentője, „ein Staatsmann ohne Gleichen”, aki csak azért nem gázolta le eddig az egész világot, mert *Károlyival* akart előbb végezni, volt a zavarhassa *Wekerle*, aki igazmondásban a legelső ember volt a világon.

Ugyanezt lustább temperamentummal és még kulínrisább németiséggel olvashni lehetett a „*Neues Pester Journal*”-ban, ahol mindig „*günstig*” volt a mi *Kriegs*lagenek és zavartalan boldogságban mutatkozott be a mi páratlanul szilárd „politische és wirtschaftliche Situation”-nak.

A „*Pesti Hirlap*” piros fehér zöldek festette az *Alldeutsch* politikát. Természetes, hogy *Lloyd George* és *Wilson* *orgyilkosok*. Természetes,

hogy *Clemenceau* személyesen beszélte fel *Mirbach* és *Eichhorn* és *Lenin* merénylőjét. Minden nap elolvashattuk, hogy *Amerika* nem tud hadsereget csinálni, ha csinál, nem tudja az *Oceánon* átvinni, ha tudja, *Japánba* viszi, mert percek kérdése, hogy hadat üzenjenek *Japán*nak. Természetes, hogy a hadműveletek mindig így folytak le, ahogy le kellett folyni, természetes, hogy uszítani kellett, természetes, hogy gyűlöletet kellett hirdetni *Ausztriával* szemben és 18 fillérért annyi mételet, elnyomást jogfosztást prédikáltak a nemzetiségekkel szemben, hogy igazán nem lehet a gyűlölet-hirdetés ádrágitóinak nevezni őket. Egy patrult küldtek *Szerbiába*, a repisítő gázségokkal rágalalmazták a békeszerető *Lenin*eket, perfid rágalmakkal martak *Károlyi lábikrájába*. *Polónyi* kedvéért, hogy a vén kijáró közmunkatanácsai elnök lehessen, kiboxoltak százézernyi hős magyar katonát a választójogból, a pacifizmusról egetverő korlátoltságokat hordtak össze, perszonáluniót hirdettek és támogatták *Wekerle*t, *Szterényi*, akik közül *Wekerle* el akarta adni, *Szterényi* pedig liferálta is *Németország*nak az egész országot.

„*A Napról*” és a „*8 Ora* Újságról” nem is szabadna külön beszélni. A munkapárti sajtóiroda e harcos buldogjai olyan dolgokat követtek el uszításban kifelé és befelé, hogy elszégyelné magát a papiros, ha ideírónok őket. Amit ezek *Károlyiról* összehazudtak, ahogy *Tisza* végzetpolitikáját az égig emelték, ahogy követelték a harcot az utolsó csepp magyar vérig, ahogy horvát, tót, román, cseh, osztrák ellen gyűlöletet prédikáltak, ahogy népjog, demokrácia, pacifizmus ellen keresztes hadiariót hirdettek, az a magyar sajtó szégyenletes krónikájának legvalóságosabb lapjaira kívánkozik. Hazudtak rendületlenül, amikor a hazának rendületlenül az igazságot követelte volna.

Is hün lenne elfelejteni, amit „*Az*

Ujság” csinált. Azt a nyálás, talmudista, a legrosszabb jeszivák, legutolsó böhcereire emlékeztető csürré-csaravást, ahogy ez az újság *Tisza* kedvéért polgári és magyar érdekek tüntette fel az uszítást, ahogy annexiókat követelt, ahogy denunciaciót a magyar pacifistákat, ahogy *félhazárdulónak* nevezte *Károlyit*, most töle követeli *Magyarország* megmentését — ahogy arra biztatott, hogy fegyverrel verjék bele *Wilson*ek fejébe, hogy a népszövetség utópista gyerekész, ahogy ügyészi, börtönt, csendőrt küldtetett minden szabadságtörökévs ellen, ahogy mérgezte, mételezte a lelkeket, minden demokrácia ellen. Nem is lehet felsorolni az összes büneiket, gyalazatosságait, s külön könyvtárat kellene építeni, ha össze akaróknak gyűjteni gonosz hazugságait. Még a legutóbbi napokban is a hazugság beléndekjével akarták elbódítani az országot. Felejtetheten lesz, amit *Malinóvról*, *Bulgáriáról* összehazudtak. Példánkülül való, ahogy máról holnapra pacifisták lettek az uszítók, mielőbbi békét követeltek a magyar jusuán bontaiták, ahogy feudális junkerekből egyszerre vérbeli demokráciák lettek, ahogy ortodox 67-esekből dühöngő perszonáluniosonokká vedlettek, ahogy *Tisza* helyett *Károlyi* lett számukra a nagy ember, ahogy koncentráció akarnak azokkal, akiket börtönbe akartak csuktatni.

Hazudnak rendületlenül és szinte férfias a „*Budapesti Hirlap*”, amely most is kitart a régi hazugságok mellett és miután öt napig konok szövösséggel eltitkolta olvasói előtt, hogy *Németországban* parlamentáris, demokratikus kormány van, végül bevallja, hogy a német válság alfája és omegája a mélyreható demokratizálás. Hazudnak rendületlenül még most is, amikor az ország jövőjét, sorsát lehetne átmenteni egy szebb világba az igazsággal. Hazudnak konjunkturák szerint, s vigyázzunk rá, néhány nap múlva

azzal akarják majd bünciket expiálni, hogy fordítanak egyet a köpönyegen és pont az ellenkezőjét árulják annak a meggyőződésnek, amelyet eddig hirdettek. M. L.

Molnár Ferenc regénye és a „Pesti Hírlap”

Ezt a cikket hetekkel ezelőtt, Molnár Ferenc regényének megjelentése után, akkor írtam, amikor a *Pesti Hírlap* kritikát írt a könyvről. A cikket megpróbáltam elhelyezni több fővárosi lapnál, de nem akadt Pesten újság, amelyik lekötölte volna. Akkor nagyon elkeseredtem és végleg elhatároztam magamban, hogy megindítom *Az Embert*, amelyben ime közölhetem ezt a megkésett igazságot is:

Molnár Ferenc hatszázoldalas regényét írt, amelynek egyszerű címe: „*Andor*.” Én nem olvastam el még Molnár regényét, tehát semmilyen irányban nem vagyok elfogult, nem vesztegethettek meg a regény nyilvánvaló szépségei és nem befolyásolnak az esetleges hibák sem. Az kétségtelen, hogy Molnár Ferenc ma már tart oly messzire, hogy lehet neki nyugodt lelkiismerettel némi bizalmat előlegezni, mert kétségtelen, hogy ennek az írónak minden mozdulatát tiszteltteljes figyelemmel kell fogadni. Ez a néhány sor tehát semmilyen tekintetben nem akar hozzászólni magához a regényhez és még csak érinteni sem kívánja az „*Andor*” erényeit vagy büncit. Másról lesz itten szó. Arról, hogy ennél a, tisztán művészi és irodalmi, eseménynél íjessző világtársa helyeződött az a tény, hogy Magyarországon ezekben az időkben semmilyen kérdés nem elég eszmi ahhoz, hogy üzleti vállala-

tok érdekei a maguk harcainak, apró és nagy tusáinak jelenségeivel be ne árnyékolják. Molnár Ferenc regényével valami olyan történet, amiről meg kell emlékezni, amiről, mint jellemző körtünetről, el kell gondolkozni.

Molnár Ferenc regényét a „*Pesti Hírlap*” hasábjain egy kis brutális inzultus érte. Fontoskodó, dr. Tömb Szilárd-szerű kritikában boncolgatta a regényt egy különben nagyon jóraváló hírlapírótársam és bizony, komoly, nehéz és gondolatterhelő fejszóvalások közben figyelmeztette Molnárt erendőt hibáira és a szakszerűségnek átlátszó pongyolájában végzetes komorsággal fejtette ki, hogy, bizony, gyenge írói alkotás az „*Andor*”, ne legyen rá olyan nagyon büszke Molnár Ferenc. Egy szó, mint száz: a „*Pesti Hírlap*” levágta Molnár Ferenc nagyszabásu regényét. Ha valamihez a világon joga van a „*Pesti Hírlap*”-nak, úgy bizonyára joga van ahhoz, hogy egy regényt lekritizáljon. Amnithogy az én derék kartársamnak is minden jussa meg volt ahhoz, hogy Molnár regényéről lesújtó véleménynyel legyen. A hiba legfeljebb az, hogy a szóbanforgó esetben Molnár Ferencnek én több bizalmat előlegezek, mint a kritizáló kollégának és a két férfiú írói hitele között olyan nagy terjedelmű különbség van, hogy nehéz egészen komolyan venni a különben ambiciózus műbírálatot. De ez nem fontos. A fontos az, hogy ez a kritika éppen a *Pesti Hírlapban*, éppen Molnár Ferencről és éppen most jelent meg. A nyájas olvasó odakint a perifériákon azt hiheti, hogy valóban az az igazság, amit a *Pesti Hírlap* Molnár Ferenc regényéről megírt, legalább is az a „*Pesti Hírlap*” szerint való igazság.

Föl kell világosítani a nyájas olvasót, hogy ez nem így van. Helyesebben, meglehet, hogy ez az igaz-

ság, meglehet, hogy a „*Pesti Hírlap*” ezt tartja igazságnak, de ha így is volna, még az esetben is, egészen bizonyos, hogy a *Pesti Hírlap* nem azért írta ezt Molnár-ról, mert ez az igazság. Hanem írta azért, mert Molnár Ferencet meg akarták támadni. Meg akarták pedig támadni azért, mert Molnár nagyszerű írói nevét egy ellenséges — már a *Pesti Hírlap* iránt ellenséges — vállalkozás igyekszik mostanában okcsan hasznosítani. Odakint az országban bizonyára nem is sejtik azt, hogy a „*Pesti Hírlap*” Molnár-kritikája egyik fázisa, jellemző epizódja annak az üzleti harcnak, mely a két legnagyobb magyar újságvállalkozás: a „*Pesti Hírlap*” és „*Az Est*” között dúl. Minket nem érdekel az, hogy ebben a harcban kinek van igaza, mert hiszen természetes, hogy nem eszmei célokért folyik a küzdelem, hanem „*Az Est*” és a „*Pesti Hírlap*” egészen rideg üzleti harcot, érdeksatát vívnak egymással. Ez helyes, és a két vállalat magányúgye, de, az istenért, mi köze van ehhez Molnár Ferencnek és mi köze van ehhez egy tisztán művészi célok szolgálatában alkotott regénynek? Mi köze a „*Pesti Hírlap*” és „*Az Est*” üzleti háboruskodásához, heves konkurrálásához az „*Andor*” című regénynek? Azért, mert „*Az Est*” a maga nagystilusú adminisztráló élelmességével elveszi a „*Pesti Hírlap*” vidéki árusítóit és fojtogatja a Légrádiék rikkancsszervezetét és azért, mert Légrádiék a maguk féltékeny mohóságával állandóan „angard”-állásban vannak Miklós Angard konkurenciájával szemben, azért már rossz író Molnár Ferenc, azért már gyöngye regény az „*Andor*” és azért megfakultak és elhalványodtak azok a szépségek, amelyeket idáig sugárzott Molnár alkotó ereje? Azért, mert „*Az Est*” megvásárolta az *Atheneumot* és azért, mert

a Molnár regényét az *Atheneum* adta ki, azért most már el kell ítélni a közönséggel azt, hogy ez a regény már nem az igazi Molnár-alkotás, ennek a regénynek már annyi a hibája, gyöngyéje és betegsége, hogy annak csak az a mindentudó — Uray Dezső a megmondhatója?

Mert igenis, ezért támadt rá a „*Pesti Hírlap*” Molnár Ferenc regényére. Bizonyítani ezt nem lehetne, de én megesküszöm rá és megesküzik rá mindenki, aki csak egy kicsit ismerős a helyzettel. Igenis, a *Pesti Hírlap* és *Az Est* rikkancsszervezete csapott össze Molnár Ferenc regényén keresztül, ennek a két, íjstőben növe és terpeszkedő újságvállalatnak a konkurenciája toladott, ime, olyan területre, amelynek tilosnak, átláthatatlannak és szűznek kellene lenni az üzleti érdekek és harcok minden tüztől, lángjától és salakjától. Mert nem igaz az, hogy a *Pesti Hírlap*nál most egyszerre felfedezték volna Molnár Ferenc hibáit. Miért nem fedezték föl tizenöt esztendőn keresztül, amikor minden írásról ódákat, himnuszokat zengtek, amikor a cikkeit a *Pesti Hírlap* ünnepi díszbe és ékessége gyánant költözték? Miért nem volt soha egyetlen gáncsoló vagy kritizáló soruk sem Molnár Ferenc munkáiról, miért csak most, amikor *Az Est* elfoglalta az *Atheneumot* és az *Atheneum* — jó szimattól vezetve — meghódította és a maga számára foglalta le Molnár Ferencet? Ezért támadást intézni az író ellen, olyan igaztalan és olyan mélysegen elszomorító tünete a magyar közéletnek, amiről meg kellett emlékezni. Mert hiszen mi lesz abból, ha feleletül „*Az Est*”-ék vissza fogják adni a kölesönt legközelebb valamelyik, a *Pesti Hírlap* oldalán robotoló kiváló író számlájára? Hová fog ez vezetni? Hát ez nem igazság, ez nem az eszmék

harca, ez a rikkancskérdés behurcolása a magyar kritika amugy is oléggé kompromittált berkeibe. A Pesti Hirlap és Az Est és a többi újságvállalat, azok tépjék, marják, harapdálják egymást, Légrédiék esatázzanak Miklós Andorékkal, konkurraljának, verekedjenek, hódítsák el egymás rikkancsszervezetét, fottagassák egymás újságtérjesztő apparátusát azzal, hogy a magukét egyre jobban kiépitik, de ne vigyék bele a harcukba, ne vonják bele a konkurrenciájukba a szellemi munkásokat, üzleti érdekeik két malomköve közé ne ráncigálják be az írókat. Az írókat és a hirlapírókat ne büntessék ilyen módon, hanem fizessen többet az egyik, mint a másik és fizessen még többet a másik, mint az egyik, fizessen többet a Pesti Hirlap, mint Az Est, így vegyék el egymástól azokat, akiken ugys eleget keresnek, de azért, mert a másik mégis többet fizetett, mint az egyik és elhódította az író, ezért az egyik ne támadjon rá, ne fedezze fel másfél évtized mulva azt, hogy aki hosszú éveken át büszkeségük és ünnepeit költőjük volt, az voltaképen egészen közepes ember, aki márolholnapra annyira megszürkült, hogy — az Uray kartárs nehézkés fanyelű bonckése alá való.

Göndör Ferenc

A BÉKE FUVALLATA elsöpri tén két arról a helyről. A fegyverszünetet és békét kérő jegyzéknek akkor lehet igazán hatása és eredménye, ha ök el-tünnek. Burián, Tisza, Wekerle, Sztéryni bujjanak el, menjenek, menjenek. Kinek a nevében beszélhetnek ök? Ök a magyar nép? Ök nem alkalmasak arra, hogy lépjenek a zöld asztalhoz tárgyalni. Es ki fog velük komolyan tárgyalni? Ök semmire sem alkalmasak. Menjenek el, tünjenek el, bujjanak el. Mikor pusztulnak már arról a helyről? Hiszen már régősrőgen elmutak ök... Es a népek békéjét a népek köthetik meg. Ök itt a nép? Ök?...

Riport a faluból

Kaparászó nesz a kiskapun, aztán bejön özvegy Csepüs Józsefé.

— Jó napot kívánok!
— Adjon isten. Mi jót hozott szüle?

— Szedtem egy kis gyenge zödbabot. Ha maguknak kéne.
— Hát csak öntse ki. Majd leméri a szakácsné.

Nyögve leteszi a „hátyi”-t. Lehet hetven éves, vagy tán nyolevan. Absban a korban van, amikor már tíz év még nem látszik. A szoknya és a fejkendő asszonyos csak rajta. A teste olyan, mint egy korhadt faág. Egészen véve se nyomhat többet harminc kilónál. Az ember szinte elmosolyodik, ha elgondolja, hogy ez is egy szám a statisztikában, amely azt tanítja, hogy Magyarország lakossága tizenkilenc millió. Az álla majdnem összecsokolózik az orra hegyével, redves karján, sárga halántékján ujnyi kék erek. Sopánkodik.

— Csak már adna az isten egy kis jó időt. Még most se tud kiszáradni a buzám. Ilyen csomós, ni. Micsoda kenyér lesz abból, istenem, istenem.

— Termette legalább?

— Hát termett, termett, nem mondom, hogy nem termett. A krumpli is szép, a kukorica is.

Nyugtalan szemével a szakácsné mozdulatait kíséri.

— Megvan az három és félkilo — mondja —, de csak háromba számítottam.

A bab-ügy rendbe jön, de kiderül, hogy nincs aprópénz a háznál.

Amíg váltani mennek, az öregasszony nyugodtan áll hátikosara mellett. Alig magasabb annál. Kinálom, hogy üljön le, de nem fogadja el.

— Mondja nagyságos ur, mikor lesz már vége?

— A fene tudja! Tán sohse!
— Baj-baj! Hogy nem akad egy okos ember, aki végét vetné!

Ezt csak úgy gépiesen mondja, különösebb meggyőződés nélkül. Szóvárbab, elszomorított látványt elképzelni se lehet. Házasulandó párnak az illet nem is volna szabad megmutatni, mert menten elfordulna az emberiségtől a láttán. Szinte látom, amint egész napi mezei munka után hazamegy, megfőzi vékony hagymalevesét, megési, aztán lefekszik a vackára Minek él az ilyen? Mi öröme van még ennek? Vagy tán már bánata sincsen. Megkérdem tőle:

— Egyedül van?

— Bizon egyedül. A fiam már négy év óta katona. Már negyvenkilenc éves, aztán mégis katona. Hiszen, ha ő itthon vóna! Hogy segíthetne a munkában!

— Melyik fronton van?

— Semelyiken. Ausztriába van, foglyaltáborban.

— Nohát akkor még jól van.

— Anniből jól van, hogy meg nem lövik. De nagyon éheznek. Minduntalan azt írja, hogy kenyeret küldjek neki, mert azt se kap. Hiszen küldenk neki, hogyne küldenk, de nem lehet. Nincs miből. Elrekvirálják a termésemet és hiába mondom, hogy legalább annyit

hagyjanak, hogy a fiamnak küldhessek. Azt mondják, annak nem jár. Az katona. És folyton azt írja, hogy csak kenyeret küldjek neki, mert éhen hal.

Most rettenetes ordítás tör ki belőle, hogy szinte megfoghatatlan ekora hang ilyen hitvány kis szervezettel. Tragikai páthosszal följartja két sovány karját, úgy kiáltja, mintha a színiakadémián tanulta volna:

— Minduntalan azt írja: — „Édes egyetlenegy anyám, ne hagyjon elpusztulni, csak egy kis kenyeret küldjön!” És nem tudok küldeni neki! En, az anyja! Az egyetlenegy fiamnak!

Artikulálatlan zokogásba csuklik a szava. En pedig — szégyellem bevallani — szinte megnyugodva nézek rá. No lám, hát ő se olyan elhagyatott, mint amilyennek hittem volna. Öröme ugyan semmi sincs, de legalább szomorúsága van még neki is. Sírni ő is tud még.

Oh, a hadak istene senkit se hágy el.
Nagy Endre.

FÖLKÉRJÜK azokat, akik előfizetők gyűjtésére vállalkoztak, hogy a gyűjtőleveket postafordultal hozza nekünk juttatni szíveskedjenek, mert számos előfizető, akinek címe a gyűjtőkkel együtt még nem érkezett hozzánk, már reklamálta Az Ember-t. Előfizetőink érdekében kérjük tehát minden gyűjtőív haladéktalan beküldését. — Azokat a t. előfizetőket pedig, akik nem kapták meg lapunk első számát, arra kérjük, hogy szíveskedjenek bennünket sürgősen értesíteni, hogy kinek a gyűjtőívén írták az előfizetést. A kiadóhivatal.

MŰVÉSZLET

Egy felnemismert művész

Azok közé tartozik, akiknek képeit a Műcsarnokban rendszeresen a legsötétebb helyekre akasztották. Nem gyermek és nem is fiatal; hozzá hasonlók külföldön ilyen csaknem negyvenes férfikorban már hirt és gazdagságot halomra gyűjtöttek. Neki idáig csak egy komoly idegbetegséget sikerült szereznie kicsinyke hírneve mellé, melyet ápolni is alig tudott szerénysége és álmodozása. Pedig ez a festő, Gulácsy Lajos, — az egyik legkülönbözősebb, furesább és érdekesebb magyar festő. Ő maga esztendőnkön át élet és halál között lebegett, a háború összetörve sodorta haza Velencéből és éveken keresztül a művészet is haldokolt. Hogy megöröszte vagy megrognoszolt? Nem lehet tudni, csak egy bizonyos, hogy a fantáziája korlátok nélkül ilyen szabadon soha nem szállt. Hogy a művészet nemcsak mesterség, hanem valami szentséges misztérium, azt a Gulácsy-kepekkel semmi jobban nem példázza. Ő — a művész. Hogy zajtalanabban éljen és ne kelljen folyvást az alkalmatlan emberek szögleteibe ütköznie, egy álomvilágot teremtett magának. Tréfás ország volt, úgy hívták: NAKONCIPÁN.

Eleinte groteszk rajzok, tréfás ötletek születtek az ország lakóit, de később az álomország mindjobban elhatalmasodott Gulácsyn.

Nem ő parancsolt többé Nakoncipánban, hanem ez az ország ő felette, olyanformán, mintha Swiftet hatalmukba kerítették volna az óriások országának lakói. Nakoncipán imperialista lett és meghódította Gulácsy egész művészetét. Ez a művészet lassanként mindinkább átment a valóságból a valószínűtlenségbe s végül teljes álmodozás lett. Soha sem volt réális és naturalista.

Idegeinek kormányozhatatlansága a látományok felé vitte. Formái és színei soha sem voltak a természetből vettek. A prerafaelisták álmodozása, a Rafael előtti művészet egyszerűsége és naiv hite, egy Ullstler különössége, az amerikai humor grotesksége és egy lírikus fantáziája adják pikurájának elemeit. Különleges, nem is tudni, hogy cseppent erre a világra ide, de beleilleszkedni nem tudott. Nosztalgiaja Olaszország volt; gyermeken, lázasan, betegesen. Itthon sem emberekkel, sem művészzel nem tudott barátságba forrni. Helyét nem találta, de nem is igen iparkodott helyet biztosítani számára. A hírnév kerékének küllői másokat cipeltek, érdemeseket s velük rettentő senkiket, de Gulácsyval éppen csak nekiramodtak, magukkal nem vitték. Ha alkalmat nyújtanak neki, a magyar illusztrációnak pártatlan művésze lehetett volna. Ez a hivatás egyenesen neki kisértett. Az ő számára nincs is valóság, számára minden víziókba ér. Az emberek, a természet és képzeletének teremtményei. Egy kiállításán a Ma fiataljai adtak helyet

neki, most újra megjelent, hogy az emberek és a kritika emlékébe idézze magát. A kritika alighogy észrevette, de értékét és valóját fel nem ismerte. Az emberek? Ha ők is a kritika bűnébe estek volna, ez a pár sor szerelné felbreszteni lelkiismeretüket.

Gulácsyval nem történtek nagy komisszágok. Ő lassacskán és észrevétlenül félresodródott. Neki nem volt művészetpolitikája, nem tudott senkivel sem társulni, és nem veték észre, hogy egyedül, teljesen társtalanul és elhagyottan egy költő lépeget a piktura útján. Egy excentrikus egyéniség, akinek azonban a hétköznapiak nem akarták megbocsátani, hogy van, mert annyira külömböző volt tőlük. Kiverték maguk közül, mint a kamaszok a szeplősöket és vöröshajukat.

Bölnöi György.

MIT FOGNAK IRNI WILSONRÓL? Eddig azt írták róla, hogy kapcabetyár, bitang tettető, nagyképi professor, az amerikai plutokrácia ügynöke, az Oceánon túli hadmilliomosok védnöke. Hónapokon keresztül abból éltek, hogy költenek, hülyének, álprófétának, csáló apostolnak, naiv gyereknek szidalmazták. Most Magyarország, Ausztria, Németország tőle várják a fegyverszünetet, a békét. Őt ismerték el árbitrur mindnak, a világ bírájának. Az ő címére küldték a jégzéket. Tőle várják a becsületet, békét, igazságot. A newyerseyi professor, az álmodozó, az utópista, az új Krisztus, aki az államok életét szabályozza. Mit ír majd róla Rákosi most? A Lloydnak most is Heuchler? A Pesti Hírlap most is elmagyarázza majd, hogy nem érti a csiziót? A Nap nagyon dühös lesz rá, mert olyanokat hirdet, mint

Károlyi? A 8 Órai megőrjia-e azért, mert nem ért egyet Tiszvály? Mit írnak Wilsonról most a Rovásban? Az Újság talán most is megmagyarázza neki, hogy a Kóbor okosabb. Mit írnak, óh mit írnek most?

RÁKOSI TOVÁBB HARCOL. Ezeknek a dalás időknek legdalásabb alakja mégis csak Rákosi Jenő, a mi agg publicistánk. Rákosi négy és fél esztendő óta imponáló konokszággal uszit a vérontás mellett. Rákosi Jenő ma éppen úgy forogtatja feje fölött vitéz sujtásos buzogányát, mint az első szeb offenziva idején. Rákosi Jenő szeme ma is vérben forog, ez a katonai szolgálata immár végérvényesen alkalmatlan aggastyán még mindig, még most is, még ma is *el akar küldeni* minden fiatal magyart meghalni. Még mindig arról énekel ez az öreg utangaik csatabárdos, hogy a háború gyönyörű, tele vadregényvel, izgalommal, véres kalandokkal és még ma olvastam a vezércikkében öreg Rákosinak ezt a költői szót, hogy „*harci mén!*”; kár leszállani a „*harci mén!*”ről, ezt olvasom a „Budapesti Hírlap” vezeté helyén, tehát nemcsak szép dolog, gyönyörű dolog és tovább folytatandó dolog a háború, de ezek a dögfölfelben lévő szomorú hullák, ezek a csontvázák kinizott szegény lovak a Rákosi frazeologia szerint „*harci mének!*”. Milyen szép dolog is volna, ha ez a bűnös öreg háborucsináló Rákosi, aki — még nem felejtették el — a háború első éveiben *nyilvános följelentéseket tett* Ady Endre és Babits Mihály ellen, amiről nem szeretném hősit halált halni, ha ez a lelketlen vén bajkeverő fölpatanna végre a megénekelte „*harci mén!*”-t és elvágatna valahová a nyugati frontra a bajtársi hárség utolsó lovagjaképpen. Mert hiszen *utolsó*nak idáig is *utolsó* volt ő, de hős lovag csak azal a nyomorult, bűnös, kártékony pennájával volt. Amelyet ki kellene már egyszer útni a kezéből. Mivelhogy az ilyen vér után sóvárgó kézbe nem az írótlán, hanem a kard illik.

MILYEN LEVELET FOG IRNI KÁROLYI IMRE? A Magyar Bank magas kamatláiban ugrott ki a porondra és lehazaarúlózta Károlyi Mihályt. Emlékeznek még Károlyi Imre förtelmesen ordináré levelére? Most milyen levelet fog írni ez a hizott bankár-mágnás?

Hol jár gróf Bánffy Miklós?

Mostanában ugyan éppen elég a fejfájásra valónk. Nagy világbanatunkban azonban mégsem lúnyhatjuk le szemünk az olyan apróbb esetek előtt, amelyek, úgyszólván, bacillusfészkei mindannak, amit erre, mifelénk általában magyar átoknak hívnak. Apró esetek víz-cseppjében igen gyakran az egész magyar élet tengere viharzik — minden hajunk, keserűségünk és elmaradottságunk kútforrása.

Ime, két csepp:
Az első nemrégiben hullott le. De sem a közönség, sem az illetékesek nem vették észre. Egyszerűen tudomásul vették, mint a világ legtermészetesebb dolgát, mint a többi csipri jelentéktelenségét. A m. kir. állami Operaház kommunikéát adott ki: *Tango* Egisto karmester betegsége miatt *Bartók* Béla: „A kékszakállú herceg” című operájának előadása elmarad, helyette ... stb. stb. Nincs is mit szörnyűködni ezen. Ha valaki beteg, nem végezhet akkora szellemi és testi gimnasztikát, amennyi egy opera eldirigálásához szükséges. Az opera egyszerű, kis írásműve mögött, világos sorai között azonban ezt is elolvashatta volna az értelmes közönség: Itt van egy ilyen *Bartók* Béla, amilyen harcosa a magyar zenének még nem adatott, itt van egy olasz karmester, aki, beteg és van mellette még hat magyar karmester, valamennyi makkegészséges, hogyan lehetséges, hogy egy sem akadt a hat magvasróz között, aki az egy ágynak dől olaszt helyettesítette volna? Jól emlékszünk, milyen hazafias en *gardeba* vágták magukat a magyar zenesevínisztek, amikor *Tango* Egisto elvitathatlan művészetén nem találtak egyéb kifogásolni valót, minthogy — olasz. És hol voltak most, amikor egy magyar talentumot kellett volna átsegíte-

niök a véletlen akadályon? Hol jár gróf *Bánffy* Miklós, az Operaház kormánybiztosa ilyenkor? ...

És hol van mások? Hol van olyanok példátul, amikor az ország első műintézetének egy tagja csak azért hagyja ott az állam fekete kenyérét, mert másutt, priváthelyen, fehérrel kínálják? Mert egészen mindegy, hogy ezt a művészt most *Uray* Tivadarnak hívják, vagy *Bereginek*, *Rózsahegyinek*, *Somlaynak*, akik szintén egyebükt: mozikban vagy kabarékban keresetk meg a kenyérük fehérlését. Nem a nevek és nem a személyek a fontosak. Még az se fontos, hogy *Ambrus* Zoltán szó nélkül engedte ki *Uray* Tivadart az állami szerződésből. Még csak a kormánybiztos kellett volna, aki a szerződésbontást hivatalosan is az állam tekintélyének teljes megőrzésével szentesítse. Ez a kormánybiztos kötelessége. *Ezért fizetjük*. De a gróf ur nyilván nincs egy véleményen velünk. Ő bizonyára isten kegyelméből valónak tartja hivatalát, amit az a fiatal, elkívánczoló művész még az állami tekintély kedvéért sem respektálhatott. Neki, szegénynek, sietnie kellett, ha csak nem akart kipottyanni az új szerződés kánaánjából. Element tehát minden hivatalosság és minden állami tekintély nélkül. Még gróf *Bánffy* Miklós nélkül is, aki, a jó ég tudja, hol jár ilyenkor? ...

A jó ég tudja és mi megmondhatjuk: gróf *Bánffy* Miklós ilyenkor szarvasbögésen jár. Mindig, amikor a kormánybiztossága alá rendelt intézkedéseknél dolga is akadna, akkor szarvasbögésre jár. Nagy valamilyen más bögésre. Aszerint, amint azt a vadászati alanyok diavtja előírja. Legfőként, amikor a munka kezdődnek, amikor a *kóris-ták* sztrájkba lépnek, esetleg, amikor egy magyar talentum vagy az állami tekintély megvédésére lenne szükség a jelenlétére. De mindig

akkor, amikor itt kellene, hogy legyen a helyén. Az urlovasok és a bürokrácia csákmátinak hazájában ezek azok a cseppek, melyekből ez a zavaros, lustán hullámzó, szomorú magyar tenger dagad. A becületlenségnek s a kötelességtudásnak mennyi tengeraltjárója kellene, hogy itt rendet teremten...?

Relle Pál

A Magyar Bank új sópanamája

A napilapok csak gyengéden érintették azt az árdrigástis tárgyalást, amelynek során kiderült, hogy a Magyar bank hírhedt sója egy újabb panama erejéig, hiú maradt régi dicsőséghez.

Pretorius és *Társas* mosóporpótlója. Négy horoszlói mosóporgyáros *Pretorius* és *Társas* cég alatt a *Ráday*-utóban mosóporpótló gyárat állított fel, melynek készítményét *Wasz* néven hozták forgalomba. Történt pedig, hogy *Pretorius* és *Társas* 20 vaggon *Wasz*-t szállított *Eisner* Miksa bécsi kereskedőnek. Ezt a szállítmányt a bécsi uszorihivatal árdrigátis gyanuja miatt lefoglalta.

A bécsi figyelmeztetésre a budapesti rendőrség is érdeklődni kezdett a *Wasz* iránt. A IX. kerületi rendőrkapitányságon dr. *Zsuzsák* Arthur királyi fővezérszakvéleménye alapján elrendelték a *Ráday*-utcai gyárban található készletek lefoglalását. Le kellett foglalni a *Wasz*, mert a kémiai vizsgálat megállapította, hogy az *mosásra egyáltalán nem alkalmas és túldrága*. Harmincharom ezer csomag szállításra teljesen készen álló *Wasz* mosópor foglaltak le, amelyről az Országos Kémiai Intézet ezt a véleményt adta:

„A beküldött minták *mosási célokra nem alkalmasak*. Főanyaguk konyhasó, amelynek nemcsak hogy nincs tisztító hatása, hanem a még véletlenül használt szappan hatását is lerontja.

Szenzációk a kihágási tárgyaláson. A IX. kerületi rendőrkapitányságon folyt le a *Wasz* gyártás ellen a kihágási tárgyalás. Egész sereg vegyész-szakértő

vonult fel pro és kontra véleményekkel. Legérdekesebb volt az árvizsgáló bizottság írásban beadott szakvéleménye, amely a *Wasz* forgalomba hozásában nemcsak negatív árdrigátist lát, hanem megállapítja az uszora legmagasabb mértékét is és mint a közönség becsapására készített árunak, az ársítástól való eltiltást javasolja. Kihallgatták *Krammer* Mór, a *Pretorius* igazgatóját, aki a tárgyalást vezető rendőrfogalmazó kérdésére, hogy honnan szereztek be a *Wasz* gyártásához használt nagy mennyiségű konyhasót, így válaszolt: — A *Magyar Bank*tól. De nem konyhasót használnak, hanem ipari sót, amelynek métermázsáját a Magyar Bank tizenkét koronáért adja. Hozzájön még minden mázsához tíz korona provízió.

Rendőrfogalmazó: Kítől kapja ezt a províziót?

Krammer: Ezt nem mondhatom meg. Dr. *Gyürky*, az árvizsgáló bizottság kiküldöttje felugrik és hevesen követeli, hogy nevezzek meg, ki vágja zsebre a horribilis províziókat a Magyar Bank sója után. Dr. *Weisz* Odón, a terheltek ügyvédje jelentkezni szólásra:

— En megmondom, ha mindent tudni akarnak. *Pohl Gyula*, a *bélgymintiszterium* kereskedelmi ügynöke minden vaggon só után ezer korona províziót kapott fölünk és ez drágitotta meg annyira a *Wasz* mosóporpótlóhoz használt anyag árát. Ha tagadná, majd olyan bizonyítkokat terjeszték be, melyek súlyosnak lesznek.

Pohl nyilatkozik a provízióról.

Dr. *Benke* Imre ügyvédi irodájában, aki a feljelentést, a Bécsben lakó *Eisner* Miksát képviseli, találkoztunk *Pohl* Gyulával, aki a só provízió kapcsán a tárgyaláson szóba került. *Pohl* ur ezeket mondotta:

— Nem igaz az, hogy a *Pretorius* a Magyar Banktól tizenkét koronáért kapja a sót métermázsánként, hanem csak három korona öven fillért fizetett érte. Igaz, hogy én minden mázsá után tíz korona províziót kötöttem ki magamnak. De még így is csak ezerharomszáz öven koronába került a *Pretorius*nak egy vaggon só. En negyven vaggon só szállítást eszközölttem ki a Magyar Banknál, melyért összesen negyven ezer korona províziót kaptam. Ennek fejében arra is kötelezve voltam, hogy a buda-

pesti gyártmányú Waszt Bécsben is elterjesztém. Ilyen módon kétszáz negyven vaggon helyeztem el Bécsben.

— A negyvenezer korona só provizióból kaptak-e mások is és ha igen, kik kapták? kérdezte.

— Kaptak, sőt... Ez egy egész láncolat... De neveket nem mondom, ha megfeszítenek is. A Bécsbe szóló kivitteli engedélyt is én szerelem meg a Pretoriusnak. Ez is pénzbe került... Pretorius, egy vaggon tiszta sóért provizióval együtt ezerháromszázötven koronát adott, de egy kis ártatlan keverési és csomagolási művelet hozzáadásával egy vaggonból összesen tízezerháromszázötven koronát állt ki, tehát vaggononként kerek tízenkétezer koronát keresett.

Kétszázötven vaggon só.

A rendőrség a Wasz ügyében hivatalból tovább folytatja a vizsgálatot, amely most már a Magyar Bank szerepét is tisztázni kívánja. Az Arvisszsgáló Bizottság elnöke az eddigi vallomásokból megállapította, hogy a Magyar Bank a Pretorius részére a Wasz című mosópor gyártására eddig közel kétszázötven vaggon sót szállított el, amely között mintegy ötven vaggon emberi táplálkozásra alkalmas kenyésszó is volt.

Sem a rendőrség, sem az Arvisszsgáló Bizottság előtt ezek után nem lehet kérdés annak a kérdésnek tüzetes megvizsgálása, hogy a mi általános nagy sósínben miként lehetséges száz vaggon száma elvonni a sót a közfogyasztás elől olyan ipari cikk gyártására, amelynek használhatóságáról és célszerűségéről nagyon lesújtó vegyész vélemények vannak az ügy aktái között.

Világosságot kell derítenie a vizsgálatnak, hogy Polt Gyulán kívül kik kaptak még a Magyar Banknál, esetleg a belügyminiszteriumban a sóprovizióból és hogy lehet az, hogy a hónapok óta huzódó vizsgálat és a tilalom dacára a Pretorius és Társa cég még ma is zavartalanul onja ezt az elsőzött piszkító mosóporpótlékot?

Dobozi István.

Miből élnek?

Pillantás a pesti színházak rejtelmeibe.

Nagyszerű Dávidé, mint premier-publikum, beül a nagy napon a piroszölyesekbe, a hozzátérés pózával figyel, izgatottan hordozza körül a tekintetét és meg van győződve arról, hogy sokkal jobban ért a színházhoz, mint azok a boldogtalan halandók, akik csak a második, vagy egy későbbi előadásban gyönyörködhetnek az új darabban. Sőt, tét lesz, felszalad a függöny és ott áll a színpadon egy elegáns, a cipőfütyéltől a kalapja szalgájáig kifogástalanul felöltözött fiatalember és Nagyszerűné szemébe emeli a gukjerját és mindennem észbe jut, csak az nem: miből vette a színész az elegáns utazóruhát, miből a néhészelyem sőtis nyakkendőt, miből a velur kalapot, amit finom keztyűs kezében szorongat és miből ebédel és miből vacsorázik, miből mosatja ingét és miből vasaltatja a gallérját?

Miből élnek? — gyakran ismétlődő rovata lesz ez Az Embernek és bevillágitunk egy kicsit a pesti színházak rejtelmeibe, ahol a dúsárgad színházi vállalkozók a szó legridegebb értelmében kikasználják és kizsákmányolják azokat, akik nézik ezt a rengetget sok pénz tekesik.

Egyelőre a színészeket nézzük — a hölgyek más lapra tartoznak, — róluk legközelebb.

A harminc-negyvenezer koronás gázsik, amit öten-hatan kapnak, a háború devalvációjában elveszteiték immár mesés színezetüket — és „nagy művészt” is gondtól ráncos homlokra keni este-nként a festéket.

De mi van a fiatalokkal? Nem ezekről lesz itt szó, hanem beérkezett, nagy szerepeket játszó pesti színészekről, — színészekről, akiknek a fotogra-

fája közkézen forog — és akik nyomorúságos fizetésekért szolgálják a feneketlen gyomrú színházak trezorjait.

Néhány nevet vetünk itt hirtelen papírra: *Kertész Dezső*, a Vígsház tagja, *Virányi Sándor*, a Magyar Színház tagja, *Tarnai Ernő*, a Magyar Színház tagja, *Kemenes Lajos*, a Vígsház tagja, *Vándory Gusztáv*, a Magyar Színház tagja, *Fenyő Emil*, a Vígsház tagja, hamarosan ezek az urak jutnak az eszünkbe, — és ezek a színészek havonként legfeljebb — ezer koronát kapnak kézhez, adó és nyugdíj stb levonások után, mint egy hónapig fizetést. Van nekik köztük természetesen olyanok is, akik jóval kevesebbet kapnak.

Joggal felvetődik a kérdés, miből élnek ezek az urak? Miből fizetik a lakást, a borbelyt, a villamost, a fürdőt, a cigarettát, az arcfestéket, az uszonnát, az ebéd utáni feketét, a pohár konyakot, a manikűrét és azt, amit muszáj vásárolniuk: a ruhát, a kalapot, a cipőt, a keztyűt, az inget, a nyakkendőt, a stétpálcat, a manzsetttagombot?

Ezek a dolgok a legminimálisban számítva, havi három ezer koronába kerülnek, tehát kerek kétezer koronát fizetnek rá a színészek arra, hogy az „előkelő” Vígsház vagy a Magyar Színház tagjai lehessenek. De miből? Ezt is megmondjuk. A mozigyárak kasszáiból. A filmvállalatok jól fizetnek, fásaszto és nagy munkát követelnek —

de jól fizetnek. A színész agyondolgozza magát, de itt keres meg azt a kétezer koronát, ami az élethez feltétlenül szükséges. Most képzeljük el az ő életüket. Reggel próba, délben rohani a filmgyárba, sokszor nincs idő meleg ebédre sem, egész délután filmezni és este halálra fáradtan megérkezni a színházba és felöltözni tisztának és szépnek mosolyogni, ha kigyulnak a lámpák és köszönyednek lenni és elegánsnak: megjelenni, mint egy herceg — vidáman, boldogan és elégedetten.

Az igazgató ur pedig mosolyogva hordja körül a szemét a felt házon és arra gondol, hogy megint be lehet tenni a hónap végén egy negyedmilliót a táskájába. Eddig van.

AZ EMBER PLAKÁTJA. A pesti utca új figurával gazdagodott néhány héttel ezelőtt. Az új figura mintha mennydörgő léptekkel rohogott volna át a városon és ahol megjelent, amerre föltűnt, ahol az oszlopra ugrott, ahol a falra mászott, ott mindenhol lenyűgözve, elkomolyodva és megilletődve állottak meg az emberek. A pesti utcának ez az új színfoltja Az Ember plakátja, amelyet Bíró Mihály rajzolt és festett az ő külön súlyos művészi módján. Bíró Mihály monumentális alkotása esemény lett a magyar plakát-rajzoló művészetnek, amelyről művészkörökben igen sok elismerő szó esik még ma is. Nekünk külön öröm, hogy a ketreccet szétfeszíteni készülő és a szabadság és napfény után kitörő ember izmos vállán karján és hatalmas lendületén indulhatunk utnak.

Felelős szerkesztő és kiadó: Göndör Ferenc. Szerkesztőség: IV. ker., Királyi Pál-utca 14. Kiadóhivatal: VI. ker., Izabella-utca 66. Telefon: Szerkesztőség József 68-86; Kiadóhivatali telefon 26-87. Megjelenik minden kedden. Az Ember előfizetési ára: egy évre 40 korona, félévre 20 korona, negyedévre 10 korona. Egy szám ára 80 fillér